

Mali sanjar i njegova teška željezna mora

Priradio: kap. Ivo Dujmović

VI

Šest jarbola na brodu su nazvani po danima sedmice, ako bi upitali jednog mornara sa »Great Easterna« zašto ne i nedjeljni jarbol — odgovorio bi vam — gospodine na moru nema nedjelje.

Fotograf Nottage namjesti svoj aparat i usmjeri na Brunela koji je stajao u podnožju visokog jarbola, izvuče zasun kamere te fotograf počne brojiti sekunde dok je Brunel mirno stajao s velikim naporom. Kad je Nottage stavio zasun opet na mjesto, Brunel je posrnuo i spustivši se na koljena prevrnuo se natrag. Oni koji su mu pohrlili u pomoć, našli su ga pri svijesti i otvorenih očiju. Odbijao je pomoć dok nije stigao upravitelj stroja iz strojarnice. Brunel mu je rekao: »Nemojte preuzeti stroj od graditelja, dok ga potpuno ne isprobate na moru.« Nije dozvolio da bude podignut dok nije dao i ostale upute pojednim odgovornim osobama. Tek tada paralizirani autor »Great Easterna« prenesen je kući.

Slijedećeg dana bio je polazak. Pet velikih remorkera pokretali su brod pažljivo kroz plicake Temze do Purfleeta gdje se usidrio da prenoći. Četiri stotine radnika bilo je još na brodu, kad su šestorica velikaša kraljevstva i tucet kapetana trgovačke i ratne mornarice došli da vide brod koji se vuče sopstvenom snagom. Kad je 80 mornara počelo da izvlači sidra pomoću motovila s polugama, baruni i grofovi pridružili su se kolu i pjevali su pjesme prigodne uz zvukove gajdaša.

Tada su se prvi put 60 stope duge lopate počele okretati i gigantski brod počeo je kliziti lagano po rijeci Temzi praćen malim čamcima punim svijeta. »Great Eastern« smirio je svaku sumnju o najbržem brodu.

Zapovjednik broda kapetan Harrison pročitao je zadnju Brunelovu molbu kojom ga moli, da u luci Weymouth odobri slobodan pristup radnicima tvornice »Great Western Railway« iz Sevindona. Brunel se sjetio ljudi koji su radili na njegovim prvim mladenačkim poduzećima.

Brod je prošao Dover i ušao u Kanal po nemirnom moru, što je svladavao s lakoćom, dok su se razni brikovi i parobrodi posrtali i valjali oko njega.

Pored Hastingsa putnici su poslije objeda pohrlili na palubu da kontroliraju brzinu broda. Iznenada se začula jaka eksplozija i putnici opaze kako je prednji dimnjak poletio u zrak i pao na palubu. Komadi stakla i željeza pali su na palubu. Neki kapetan, koji je bio putnik i nalazio se u tom trenutku na mostiću, vidio je pukotinu postrance broda. Ipak su kolesa nosila lagano brod u som kursu. Zapovjednik Harrison pozove dobrovoljce i povede ih dole u salon. Lijepi salon pretvoren je u podrtinu. Ogderala su pretvorena u tisuće krhotina. U salo-

nu u tom trenutku nije bilo nikoga osim kćerkice zapovjednika Harrisona, ali je ostala neozlijeđena.

Plamen i goruće žeravice izbacivane su iz otvorenih vratiju ognjišta. Zapovjednik im naredi na pumpaju more u ložionicu. Prestrašeni gledaoci opaze jednog ložača koji je pokušao baciti se u more kroz otvor za izbacivanje pepela, ali ga je kotač zahvatio i zagnjurio izbacivši ga mrtvog u brazdu broda. Petnaest grozno opečenih ložača izmislilo je iz strojarne, u nekoliko minuta petorica od njih su preminula.

Na brodu se nalazio i jedan pomorski veteran: Amerikanac, kapetan Comstock, koji je izjavio da je to bila najstrašnija eksplozija koju je jedan brod mogao izdržati. »Great Eastern« je nastavio svoj put time što je paru iz strojarnice propustio u strojarnicu za kolesa.

Uzrok eksplozije bio je brzo pronađen. U dimnjaku je bila cijev s ventilom sigurnosti za ispušt prevelike količine pare. Bio je čvrsto zatvoren. Tko je to učinio nikada se nije saznalo, ali je jedan strojari odmah poslao čovjeka da kontrolira ventile drugih dimnjaka. Taj je pronašao da je ventil na dimnjaku broj 2 zatvoren te ga je odmah otvorio. Kako su bili blizu drugoj eksploziji, nitko nije ni slutio!

Brunel je bio dogovoren sa zapovjednikom Harrisonom da mu iz svake luke raportira stanje broda. Zapovjednik je poslao kurira u London noćnom poštom (diližansom) da ispriča tužnu vijest paraliziranom inženjeru. Brunelovi liječnici već su ga smatrali izgubljenim, ali su bili zadivljeni kako se borio za život, da može primati nove vijesti o svom zadnjem i najgrandioznijem pothvatu.

Kurir nije htio govoriti o tragičnom udesu umirućem čovjeku, ali cijela Engleska znala je za događaj pa je i Brunel morao saznati. Poslije pet dana bio je mrtav.

Bio je zakopan u Kensal Green, učiniše mu mramorno poprsje na Enbankmentu, ali njegov živi spomenik bio je »Great Eastern«.

Poslije popravka bilo je prekasno da brod nastavi putovanje. Zapovjednik Harison uputi se do Southamptona, gdje se usidri da prezimi. On je pošao ka obali sa svojim »gigom«, zahvatilo ga je nevrjeme te se čamac prevrnuo i kapetan Harrison se utopio.

Ravnateljstvo društva je tokom zime dalo ostavku. Novoizabrana uprava bila je predvođena goropadnim Danielom Goochom, Brunelovim starim nadzornikom širokotračnih lokomotiva.

Preko osam gradova natjecali su se koji će od njih primiti dolazeće čudovište. Portland i Maine su u tu svrhu izgradili za 150.000 dolara kolosalni gat »Victoria Pier« da bi primile »Great Eastern«. Nijedan od ostalih gradova

nije imao dosta velik gat za pristajanje tog gorostasa. New-York City utrošio je samo 3.000 dolara za iskop dubokog veza uz neke gatove.

Daniel Gooch odabrao je baš New-York i namjeravao je zadovoljiti znatiželjnu publiku da vide »Great Eastern« uz ulaznicu od jednog dolara po osobi.

Grad Portland tužio je Goocha sudu, ali bezuspješno.

»Čudo mora« doplovilo je sedmicu dana prije oglašenog roka. Na brodu je bilo 35 putnika s plaćenom kartom, orkestar koji nije nikad preplonio Atlantik i posadu od 400 seljaka koji nikad nijesu bili na moru. Jedini teret na brodu bilo je 500 kartona mesnog ekstrakta. Većina putnika bili su novinski reporteri koje Gooch nije favorizirao nego su morali platiti prijevoz kao i ostali putnici 150 dolara.

To prvo putovanje bilo je kao san. »Great Eastern« je napredovao brzinom od 18 čvorova i minimalno se valjao u oluji, samo do 18°. Putnici su se kladili o dnevno pređenom putu, uz to su popili more šampanjca. Zabavljali su se penjanjem po jarbolima, utrkivali su se na stazi od pola milje na plubi.

»Great Eastern« doplovio je na Sandy Hook nakon 12 dana u rekordnom prijelazu Atlantika. Semaforisti sa Sandy Hooka telegrafirali su u grad njegov dolazak. Svaki kutak na obalama, gdje je gledalac mogao stajati, bio je ispunjen od Narrovsaa do Villagea.

Gooch je buljio na uzdignute glave i na svakom licu vidio znak dolara, ali nije imao iskustva da iskoristi priliku i da naplati posjetiocima ulaznicu za razgledanje »čudovišta mora«. Njegov brod pretvorio se u poprište nereda tako da mu je zabranio svaki pristup.

Svjetina je pridolazila cijelu noć, a džepari su poznjeli zlatnu žetvu. Ujutro je zveka čekića i struganje pila probudila Goocha. Drvodjelci su podizali razne barake za prodaju osvježavajućih pića, šator za gađanje, kabarete, menažerije itd. pa čak i jednu drvenu zgradu nazvaše »The Great Eastern Hotel« na Bauk Street.

Nitko još nije stupio na »Great Eastern«. Gooch je prisilio svoju nesposobnu i nedisciplinovanu posadu da očisti brod. Neki od posade su pobjegli na obalu i zaposjeli barove. U nastaloj gužvi i tučnjavi četiri člana posade su usmrćena. Prvi posjetioci broda bili su njujorški policajci koji su došli na brod da bi uzmrlili posadu. Poslije pet dana Gooch je otvorio daščaru na obali za prodaju ulaznica.

Prvu noć u čudu i očaju Gooch je izbrojio samo 1.500 dolara, a komesar mu je raportirao da je nestala ogromna količina malih ukrasnih predmeta, dok je i sam češao čvorugu na glavi koju je zadobio od dvojice posjetilaca, koji su skidali jednu sliku iz velikog salona. Oni su ga napali, jednim udarcem onesvjestili i udaljili se sa skupim predmetom s broda.

Drugi dan posjeta opadne i Gooch je bio začuđen prevrtljivošću naroda koji ga je tako masovno dočekao. Bilo mu je jasno da mora sniziti ulaznicu, na pola dolara. U četiri sedmice brod su posjetile 143.764 osobe.

Phineas Taylor Barnum posjetio je Daniela Goocha i predložio mu da će prirediti noćni izlet »Great Easternu« po cijeni od 10 dolara po glavi, a prihod će podijeliti. Prijašnji upravitelj lokomotiva Gooch smatrao je taj prijedlog štetnom klopkom, te je izjavio da će samo društvo poduzeti izlet brodom na svoj rizik.